

ВІДГУК

офіційного опонента доктора політичних наук, професора, ученого секретаря Національної музичної академії України імені Петра Чайковського Андрущенко Тетяни Вікторівни на дисертаційну роботу Бекетової Наталії Веніамінівни на тему: «Психологічні особливості перебігу постковідного синдрому у підлітковому віці», представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі психології за спеціальністю 053 – «Психологія»

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Дисертаційне дослідження Бекетової Наталії Веніамінівни присвячено комплексному теоретико-емпіричному вивченню психологічних особливостей постковідного синдрому у дітей підліткового віку. В умовах постійного оновлення знань про нову коронавірусну інфекцію, встановлення розмаїття клінічних ознак захворювання, відсутності достовірних і підтверджених даних при динамічному спостереженні за епідеміологічною ситуацією, як в нашій країні, так і у світі в цілому, ця медико-психолого-соціальна проблема характеризується високою актуальністю та науковою новизною і практичною значущістю.

На сьогодні експертами Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), Британського національного інституту здоров'я та досконалості догляду (NICE) й Інституту дитячого здоров'я (UCL), постковідний синдром (ПКС) розглядається як стан, що характеризується низкою фізичних, психологічних, нейро-вегетативних і навіть психічних проблем зі здоров'ям, що зберігаються протягом мінімум 12 тижнів після первинної підтвердженої інфекції SARS-CoV-2 і не пояснюються альтернативним діагнозом, негативно впливаючи на повсякденне функціонування особи, включаючи дітей і підлітків, та здатністю рецидивувати з часом.

ПКС зазвичай перебігає з великою кількістю виснажливих для хворого симптомів, що можуть як зникати, так і з'являтися знову і посилюватися після фізичних чи/та розумових навантажень, суттєво порушуючи якість його життя.

Тому дисертаційне дослідження Бекетової Наталії Веніамінівни, яке присвячено, теоретичному обґрунтуванню та емпіричному дослідженню психологічних особливостей перебігу постковідного синдрому у підлітків та розробці й апробації комплексної програми з корекції їх емоційної сфери і відновлення та розвитку когнітивних функцій є своєчасним, актуальним, доцільним та практично орієнтованим.

Авторка докладно аналізує широке коло найновіших літературних джерел, як вітчизняних, так і міжнародних, висвітлюючи різні аспекти досліджуваної проблеми. Нею здійснено теоретико-методологічний аналіз та систематизація наукових даних щодо психологічних характеристик постковідного синдрому у підлітків, включаючи рівень нейротизму, тривожності, депресії та стану когнітивної сфери.

У дисертаційному дослідженні визначено статистично значущі фактори ризику виникнення ПКС та розвитку психологічних проблем на його фоні у підлітковому віці.

Авторкою на підставі узагальнення факторів ризику створені та апробовані в освітніх закладах математичні моделі прогнозу виникнення постковідного синдрому та психологічних проблем у підлітків на його фоні, що розширюють можливості скринінгової діагностики і дозволяють вчасно виявляти групи підвищеного ризику, з подальшим поглибленим обстеженням таких школярів та наданням їм ефективної комплексної психологічної допомоги.

Дисертанткою досліджено психоемоційні та когнітивні функції у дітей підліткового віку в постковідному періоді. Встановлено характер зв'язків та взаємозалежностей між психоемоційними, когнітивними та нейро-вегетативними проявами у підлітків в стані постковідного синдрому.

Родзинкою дослідження, безперечно, є розробка та апробація авторської комплексної програми корекції психоемоційної сфери та відновлення й розвитку когнітивних функцій у підлітків в стані постковідного синдрому,

яка може використовуватися для практичного застосування психологами на базі дитячих центрів, шкіл та медичних закладів.

Отримані результати формувального експерименту підтвердили основні гіпотези дослідження щодо наявності у підлітків в стані постковідного синдрому різноманітних розладів психоемоційної та когнітивної сфер, оптимізація яких можлива шляхом комплексного психологічного впливу на компоненти системи патологізуючих чинників за допомогою комплексної програми з корекції емоційної сфери та відновлення і розвитку когнітивних функцій, що показала свою високу ефективність, оскільки її впровадження майже в 1,6 разів покращило психоемоційний та когнітивний стан досліджуваних.

Емпірично доведено, що комплексна програма з корекції емоційної сфери, відновлення та розвитку когнітивних функцій оптимізує емоційне функціонування учасників експериментальної групи – підлітків з постковідним синдромом порівняно з учасниками контрольної групи, що можна спостерігати за змінами рівнів нейротизму, ситуативної тривожності та частоти виявлення ознак і ступеня депресії після формувальних впливів, а саме: майже на половину знизився високий рівень невротизації; збільшилось число досліджуваних з низьким рівнем ситуативної тривожності і у переважної більшості з них були відсутні клінічні прояви депресії.

Аналіз результатів після впровадження комплексної програми показав, що кількість підлітків експериментальної групи, у яких були відсутні когнітивні дисфункції, збільшилася на 59,5 %, що свідчить про її значну ефективність та обґрунтовує доцільність впровадження в практику шкільного психолога.

Головні положення, отримані результати та висновки дослідження можуть бути застосовані в освітньому процесі закладів вищої освіти під час викладання дисциплін «Основи психофізіології та психосоматики», «Вступ у спеціальність», «Система психологічної служби», «Вікова та педагогічна психологія», «Психокорекція», «Основи психотерапії», «Медична та

реабілітаційна психологія», «Психологія розвитку та формування особистості», «Сучасні теорії та практики психокорекції» та у професійній діяльності практикуючих психологів.

Результати дослідження були апробовані на численних наукових заходах, як в Україні, так і за кордоном, що свідчить про їх визнання науковою спільнотою та підтверджує актуальність досліджуваної тематики.

У цілому результати дисертаційного дослідження викладені чітко і послідовно, що свідчить про досягнення поставленої мети та успішне розв'язання сформульованих завдань наукової роботи. На основі аналізу дисертації можна зробити висновок, що виконана наукова робота є завершеним, самостійним дослідженням, яке характеризується науковою новизною і має теоретичне та практичне значення.

Публікації автора (фахові статті у вітчизняних журналах, в тому числі, що входять в наукометричні бази даних Scopus та Web of Science), повністю відповідають тематиці дисертаційної роботи та розкривають її основний зміст.

Проте, поряд з безперечними позитивними здобутками та науковими досягненнями роботи, вважаємо за необхідне в плані дискусії поставити деякі **запитання та побажання:**

1. Безперечно, когнітивні порушення, з якими, за даними різних авторів, стикалися реконвалесценти нової коронавірусної інфекції і які первинно виявлялися у вигляді скарг на зниження пам'яті, неможливість зосередитися, труднощами при виконанні звичних завдань є вкрай важливими.

Тому прошу уточнити виконання саме *четвертого етапу* комплексної програми, яка була присвячена персоніфікованому тренуванню когнітивних функцій підлітків з постковідним синдромом.

2. Також, цікавим було б катанестичне дослідження через певні проміжки часу, після впровадження комплексної програми корекції психоемоційної сфери та відновлення й розвитку когнітивних функцій у підлітків в стані постковідного синдрому для визначення стійкості отриманих результатів.

Вказані запитання та побажання не зменшують цінності та загальної позитивної оцінки дослідження. Зміст дисертаційної роботи локалізовано в контексті анотації, яка відповідає основним положенням дисертації, а публікації достатньою мірою відображають результати дослідження.

Висновок.

Дисертаційне дослідження **Бекетової Наталії Веніамінівни** на тему: «**Психологічні особливості перебігу постковідного синдрому у підлітковому віці**», є самостійним, завершеним науковим дослідженням.

Актуальність обраної теми дослідження, обґрунтованість наукових положень та висновків, сформульованих у дисертації, їх достовірність та наукова новизна, а також повнота викладу наукової роботи в опублікованих працях підтверджують, що авторка виконала дослідження на належному методологічному, науково-теоретичному, методичному та практичному рівнях.

Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних дисертанткою наукових результатів, їх обґрунтованість та достовірність, а також практичну цінність сформульованих положень і висновків дисертації можна стверджувати про високий науково-теоретичний рівень наукової роботи Бекетової Н.В. «Психологічні особливості перебігу постковідного синдрому у підлітковому віці», що відповідає галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 053 «Психологія» та вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року №40 «Про затвердження вимог оформлення дисертацій» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової

спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44; зі змінами від 21.03.2022 року), а її авторка Бекетова Наталія Веніамінівна, безумовно, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 – «Психологія».

Офіційний опонент:

доктор політичних наук, професор
учений секретар Національної
музичної академії України
імені Петра Чайковського

Тетяна АНДРУЩЕНКО

Тетяна Андрющенко Т.А.

засвідчено

Тетяна Андрющенко Т.А.